

גיליון שוביני בגישתו ותרנתו
של מרנא ורבנא החתם סופר זי"ע א"

היכל החתם סופר

גיליון ל"ז • פרשת מקץ • ל' כסלו תשפ"ו

בפתח ההיכל

נר לרגלי דבריך ואור לנתיבתי

רבינו בכמה וכמה מקומות הרחיב הדיבור אודות גודל פעולת מעשי החשמונאים, לדורם ולדורות הבאים עד סוף הגלות. וזאת על יסוד דברי הרמב"ן שכתב בפרשת ויחי (מט, י) על חשמונאי ובניו ש"אלמלא הם נשתכח התורה והמצוה מישראל", והיינו דהם קמו בימי בית שני "והחזיקו מעוז תורה, ועשו גדרים וסייגים הרבה, וגזרו גזירות בתורה" (דרשות סט, ג).

וכתב רבינו דלולי גדרים אלו שייסדו החשמונאים, לא היתה ח"ו תקומה לגלות האחרונה: "דכל עיקר הנס של חשמונאים בבית שני היה הכנה לגלות המר הזה, כי אילו היו ישראל יורדין לגלות הזה כמו שירדו בחורבן בית ראשון שהיו פרוצין בתורה וחוצים מדבר אשדודית (נחמיה יג כד), לא היו יכולים להתקיים בגלות המר והאורן מבלתי להפר מצות התורה, רק על ידי בית שני ואשר חרפו נפשם למות התורה בעבור תורתנו הקדושה, והם החזיקו מעוז התורה ועשו גדרים וסייגים ומשמרת למשמרת, ועל ידי זה נתנו כח בישראל לעמוד בדתם במשך הגלות הזה..." (חת"ס עה"ת בראשית רסד א).

ובזה ביאר רבינו (דרשות גח, ג) את נוסח ועל הנסים שאנו אומרים 'לך עשית שם גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה', דישועת ה' וישועת ישראל היו בשני פנים, ד'לך' היינו דלשמו ית' כביכול, עשית שם גדול וקדוש 'בעולמך', היינו שהיתה הישועה בכל מקום, אבל לא נאמר גם כן שהיתה לכל זמן, ואילו 'לעמך ישראל' היינו ישועת ישראל, עשית תשועה גדולה ופורקן 'כהיום הזה', היינו ישועה עולמית עד יום זה, בסוף הגלות. והוא כי שם שמים חזרה ונתחללה רח"ל בחורבן בית שני, אבל 'לעמך ישראל' "אפילו בזמן הזה עדיין הארץ מאירה מאור החשמונאים כו' כי אלמלא הם נשתכחה תורה מישראל, וכל הגדרים והסייגים, מהם ומרבנים שאחריהם." (ועי' בדברי רבינו שם עמ' סט ג' שפירש תיבות 'כהיום הזה' ביסוד זה אך באופן אחר).

עוד ביאר בזה (דרשות) מה שנתונים נר חנוכה בשמאל, ולדעת רש"י מקומו בפתח שבין הבית לחצר. דלהאמור היתה פעולת החשמונאים בעשיית גדרים וסייגים לדת שלא יפול ח"ו הנופל חוצה, ולכן קבעו להדליק בשמאל היוצא מן הבית משום שהוא ימין הכניסה לחצר, דבאמת זאת היתה עיקר הארת החשמונאים לשמור ולגדור את היוצאים חוצה, ונמצא שכמו שהמזוזה הוא בימין כניסה לבית, לרמז שהקב"ה שומר על ישראל שבבית (ע"ז יא), כך הנר הוא בימין כניסה לחצר לרמז "שישראל משמרים נתיב היוצאים חוצה שלא יעברו שום גדר מן התורה. נר לרגלי דבריך ואור לנתיבתי".

א פתח לך
ביתך

שלא ייבש המעיין

ספרים חדשים מתורת רבינו החתם סופר

משה ידבר גילויים נפלאים מתורת החת"ס

גילויים נפלאים מתורת משה רבינו מרנא ורבנא החתם סופר זצ"ל. מכיל יותר מאلفי שבע מאות קטעים נפלאים מלקוטים מכל ספרי רבינו זצ"ל בלשון קדש, עם מארי מקומות והערות מאירות.

ניתן להשיג: ביושלים: ספרים וינקל - על הכרך 15 | בבני ברק: סאטמער ספרים געשעפט - קדושת יו"ט 7 | בארה"ב: מילר 845-587-8105

מחברי ספרים חדשים בתורת רבינו החתם סופר זצ"ל: פרטים את ספריהם במדור זה, לפי פרטים ניתן לפנות לאימייל: chasamsofer3@gmail.com

פנינים מתורת רבינו

עיונים בשפה מרובה לשולחן השבת

וכעין מה שכתב בחובת הלבבות (שער יחוד המעשה פ"ה): אחד קרא לפני המלך יום יום קריאה מדוייקת, ואמרו לו עבדיו איך לא ערבה לך מקריאתו של זה, אמר להם כיון שכל כוונתו אינו אלא שיהנה בו משום הכי אינו נכנס בלבי, ואילו היה עושה לשמה הייתי שמח בו. (על התורה דף ר"ח)

המתפרנס מבשר ודם רעבוננו גדל והולך

ויפתח יוסף את כל אשר בהם וישבר למצרים ויחזק הרעב בארץ מצרים (מא, טו).

הכתוב ירמוז בזה, כי כשאדם מתפרנס מידו בשר ודם, רעבוננו גדל והולך, וזה רמזה תורה, דכיון שפרנסתם באה להם מעתה מידו של יוסף, לכן "ויחזק הרעב".

(על התורה עמוד ר"ט)

כשאובלים מארץ טמאה צריך להשגיח שנחיה ולא נמות ע"י אכילה זו

וישברו לנו משם ונתתה ולא נמות, וירדו אחי יוסף עשרה לשבר בר ממצרים (מב, ג-א).

יעקב רמז להם, דכל ששוכרים אוכל ממקום ערות הארץ וטומאה, היא ארץ מצרים, ראוי לדאוג ש"נחיה ולא נמות" בעולם הבא על ידי אכילה זו, על כן אמר הכתוב "וירדו אחי יוסף עשרה" כי כל בי עשרה שכנה שריא (סנהדרין לט ע"א), כדי שבכך לא ישפיע להם רע ומות באכילה הבאה מארץ מצרים.

(תורת משה עמוד קע"ב)

המפסיד חלק בארץ ישראל נקרא מיתה

ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני תמיית אם לא אביאנו אליה תנה אותה על ידי ואני אשיבנו אליה (מב, לו).

באמת יש לתמוה תמיהה עצומה, וכי אדם רשאי להפקיר נפש בניו, והא"כ אמר ראובן את שני בני תמיית?

אבל אני רגיל לומר לפי מה שאמרו בגמ' (ב"ב ק"ח ע"ב) בפסוק (במדבר יד, לח) 'כלב בן יפונה יהושע בן נון חיו מן האנשים', היינו שחיו בחלקם, כלומר נטלו יהושע בן נון וכלב את חלקם של המרגלים בארץ ישראל, וזה נקרא "חיו", נמצא לפי זה, שמי שמפסיד חלק בארץ ישראל נקרא מיתה.

והנה ראובן דימה בנפשו שהוא הבכור, ושני בניו יטלו ב' חלקים כמו שהיה אחר כך אצל בניו של יוסף אפרים ומנשה, ולזה אמר עתה ראובן 'את שני בני תמיית', כלומר תטול מהם חלקם בארץ ישראל, ובכך הוי כאילו יומתו, וזה רשאי בא לומר על בניו. (שו"ת חת"ס או"ח סי' ר"ח ד"ה שם דף י"ז)

בדרכי עוה"ז כשיש עוני ורעב אין שלום, אבל בדברי תורה אפילו כשיש עוני יש שלום

והנה שבע שבילים עלות בקנה אחד בריאות וטובות, והנה שבע שבילים דקות ושדופות קדים צמחות אחריהן (בראשית מא, ה-ו).

ב' פעמים מצינו 'בקנה אחד', הכא, ואידך 'בקנה אחד' כפתור ופרח' (שמות כ"ה ל"א), ובהענין הוא, כי לענין העולם הזה, כשיש שובע יש שלום, כאמרם 'השם גבולך שלום חלב חטים ישיביעך' (תהלים קמ"ז י"ד), אבל כשאין שובע אזי תיגרר ומחלוקת, על כן במקום בריאות וטובות כתיב 'בקנה אחד', כלומר כשיש שובע אז הוא בקנה אחד שלום ושלום, מה שאין כן בצננומות דקות ושדופות קדים' לא כתיב בקנה אחד.

אך לענין תורה אינו כן, אלא 'בקנה אחד' כפתור ופרח', אי"ג שכפתור ופרח מרמז על פלפול התורה, שזה מותיב וזה מפרק זה בונה וזה סותר, מה גם שכבר אמרו חז"ל (ב"ב קמ"ה ע"ב) כל ימי עני רעים אלו בעלי תלמוד, מכל מקום הם בקנה אחד, כדכתיב את ובה בסופה שהם נעשים אוהבים זה לזה (קדוש ל' ע"ב), והוהו בקנה אחד. (דרשות דף ס"ז ד"ה והנה)

ויריצוהו ויחלף שמלותיו' הוא בזכות 'יונה בגדו אצלה וינס'

וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצוהו מן הבור ויגלה ויחלף שמלתיו ויבא אל פרעה (מא, ד).

מה שזכה יוסף שהריצוהו מן הבור ויחליפו שמלותיו, להוציאו מעבדות למלכות, הוא בזכות 'יונה בגדו אצלה וינס ויצא' (לעיל לט ג), כי "הריצוהו מן הבור ויחלף שמלותיו", הוא מידה כנגד מידה, במדתו מדדו לו, ועל זה נאמר (איוב לו ז) לא יגרע מצדיק בעיניו. (תורת משה עמ' ק"ע)

המכין לתועלת עצמו אין דבריו נשמעים

וייטב הדבר בעיני פרעה ובעיני כל עבדיו, ויאמר הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו (מא, לו-לז).

מה שמצאו דבריו חן בעיני פרעה כל כך עד שאמר "איש אשר רוח אלקים בו", הוא מכיון שאמר יוסף ירא פרעה איש נבון וחכם (פסוק לג), כלומר שלא עלה על דעתו של יוסף מעולם שיבחרו אותו, עברי עבד מבית האסורים, אלא פתורו היה באמת ותמים כאשר ראתה עין חכמתו, וכיון שכוונתו היתה נקיה לשם שמים מבלי כונת הנאת עצמו, לכן "וייטב הדבר בעיני פרעה ובעיני כל עבדיו", ופרעה עצמו כיון שראה שדברי יוסף נושאים חן בעיניו, הבין מזה ושפט כי "רוח אלקים בו", כי אילו היה אומר כן לטובת עצמו לא הוטבו הדברים בעיניו.

חייגו:

0733.454.678

1770 1771 1772

ארה"ב:

1-605.615.70.10

טעמו ודאו כי טוב

מאות שיעורים חדשים, שיחות, וסיפורי קודש מתורת מרנא ורבנא החתם סופר זי"ע א"

לשה"ק אידיש אנגלית צרפתית

כמו"ז תוכלו בקו זה להירשם לקבלת הגיליון, ואפשרות מענה על מדור 'לחידודא'

קו היכל
החתם סופר

מדור נושא פרסים: הגרלות מיוחדות בין המשיבים

להודות

חידות ועיונים עיתונותיים ז"ע

אלא לראותם בלבד: האם יש חיוב גם כן לראות
נר חנוכה?

חת"ס שבת כג. ד"ה והיכן ציונו

בין המשיבים בחודש כסלו, תתקיים הגרלה

פרס ראשון: 1,000 ש"ח

פרס שני: 2 זוכים כ"א בסך 400 ש"ח

תשובות ניתן להחזיר באופנים הבאים:

- בנדרים פלוס בקטגוריית "היכל החתם סופר"
- בטלפון 0733.454.678 שולחה 4 (לאחר בחינת השפה)
- במייל CH3131325@gmail.com

יש לציין, שם, כתובת, טלפון, ומקום לימודים.

יש לשלוח כל תשובה בהודעה נפרדת.

בקרב קרובים

שבחי ענין ז"ע בפני צדיקי וצאורי החירות

הגאון רבי פישל סופר זצ"ל

כמעט שלא הי' בעולם כולו דור שזכה
לרב רבנו כרבינו הקדוש והנורא

... ונפל חלקי להיות מיושבי ביהמ"ד בבית
מדרשו של אמו"ר רבן של ישראל מאור
הגולה צדוק"ל, ולא חדלתו ללמוד אצלו כל
ימי חייו עד יום הסתלקותו... והייתי מתאבק
בעפר רגליו ובמשך השנים הייתי מזמן לזמן
גם תלמידו יחידו והי' לומד עמי תורה"ק
ממקור נאמן ותמיד הי' מראה לי חיבה
יתירה, ואני מאין הפוגות אהלל לה' שזכיתי
לשאוב מים מפיו הקדוש כי כמעט שלא
הי' בעולם כולו דור שזכה לרב רבנו
הקדוש והנורא זצ"ל...

צואתו הק', תולדות סופרים עמ' קא

בדוק אצלו שההסתכלות ברבו
מצילתו מן החטא

והג"מ פישל סופר ז"ל שלא זזה ידו מיד
רבו החת"ס, העיד על עצמו שלא עבר עליו
יום שהיה רבו בעיר, שלא עלה להסתכל
בצורתו, שהיה בדוק אצלו שההסתכלות
ברבו זצ"ל מצלת מן החטא - ובמאמר א'
בכתב"ק משנת תקס"ב לפ"ק בפרשת וארא
(כיום חת"ס שמות לג.) באמצע מאמר הארוך
שמדבר שם ממעלת משה רבינו ע"ה, כתב
החת"ס: ולא עוד אלא אפילו מי שזכה רק
לראות פניו וללמוד מפיו החליף כח, אשר על
כן לא שלטה רמה ותולעה במתי מדבר וגו'
כי מבסמו (כב"ב ע"ג ע"ב), על שזכו לשמוע מפי
משה, עכ"ל"ק.

הגר"ג שטערן זצ"ל, הקדמה לדורות חת"ס

העיד (הגר"ג פישל סופר זצ"ל) על עצמו שלא עבר
עליו יום שהיה רבו בעיר שלא עלה להסתכל
בצורתו שהיה בדוק אצלו שההסתכלות
מצלת מן החטא.

הג"מ שלמה אלכסנדר סופר זצ"ל,
הקדמה למכתב סופר ח"א עמ' 1

לשנה אחרת קבעום ימים טובים: ימי חנוכה ופורים הם מן התורה!

היסוד שכתב רבינו במקומות רבים דימי חנוכה ופורים יסודם מדין תורה ממש + קושיות הנצי"ב על חידוש רבינו + דברי
הטורי אבן העולים בקנה אחד עם יסוד רבינו + האם יש כלל בחנוכה קל וחומר?

הבה"ג מנה חנוכה ופורים במניין המצוות, ודברי רבינו
דאכן יסוד חנוכה הוא מה"ת

הרמב"ם בריש ספר המצוות העתיק את דברי הבה"ג שחישב
את מצוות הדלקת נר חנוכה וקריאת המגילה במנין המצוות
שבחורה. והרמב"ם תמה עליו תמיהות גדולות, וע"ש באריכות
דברי הרמב"ם.

רבינו החתם סופר בהרבה מקומות בספריו (או"ח סי' רח, י"ד סי'
רגל, שבת כב. כג. מגילה ו: ח"י סוכה מז. ח"י גיטין תנינא לו:) כתב לייסד
הנסיים 'לשנה אחרת קבעום ימים טובים בהלל והודאה', ותמנהו
רבים למה לא קבעו מיד. אך לדברי הנצי"ב ניחא, שהלא בשעת
הנס לא הוצרכו לקבוע דהא מחוייבים מה"ת, ורק לשנה אחרת
בזמן הנס קבעו מדבריהם זכר ופרסומי דניסא.

דברי הטורי אבן המסייעים לדברי רבינו והוכחה ליסודו

אמנם בדברי הטורי אבן (מגילה שם והעתיקו הנצי"ב שם) מציאנו
דפירש דברי הגמ' בדרך העולה בקנה אחד עם שיטת רבינו,
שעל דברי רש"י שפירש את דברי הגמ' על 'שירת הים' הקשה
הטו"א, דא"כ למה קראוהו 'משעבוד לגאולה', הלא שירה זו
היתה ממות לחיים, וכמו שאמרו העם למרע"ה 'המבלי אין
קברים במצרים וגו'', ועוד דלא מציאנו שנתחייבו לומר בשנים
הבאות שירה זו ואין למדו מזה מגילה ועוד קושיות חמורות.
ומחמת כן נטה מדברי רש"י ופירש דברי הגמ' השתא משעבוד
לגאולה אמרו שירה, היינו הלל די"ט ראשון דפסח, דממה
שנתחייבו בהלל זה על נס משעבוד לגאולה כש"כ ממות לחיים
[והיינו ההלל של ליל פסח שהוא מחמת הנס, ולא של י"ט הראשון שהוא
מחמת הרגל והביא רבינו דבריו בשו"ת י"ד סי' קצה].

ומה שהקשה הנצי"ב למה לא הביאו לעיל מינה מקור לקביעת
המגילה מקו"ד עד שמציאו קרא דלכתב זאת זכרון בספר, הנה
עמד בזה המהרש"א ב"ח"א (י) וכתב ליישב שמקו"ד ילפי' רק על
החיוב לקרות המגילה, אבל על קביעתה בין הכתובים זה לא
למדנו משם עד שלמדנוה מקרא. ובאמת דכבר הרמב"ן עצמו
בספר המצוות (סוף שיש השני) כתב כן: **"אלא דסמכו על חיובה
בקל וחומר זהו, ועל כתיבתה מן הרמז שמציאו כתוב זאת זכרון
בספר"**.

ובשו"ת משנה שכיר (ח"ב סי' קלט) הביא מספר ישע אלקים על
מגילת אסתר [לרבי אברהם צהלו], שהוכיח כדעת רבינו, דבהכרח
לא קאי הקל וחומר בגמ' שם על שעת הנס בלבד, אלא על זמן
הנס בכל שנה ושנה. זאת שהרי אמרו דהנביאים 'לא פחתו
ולא הוסיפו על מה שכתב בתורה' כי אם מקרא מגילה, ולכא'ו
תמוה שהרי במקומות רבים שינו הנביאים מדברי תורה, כמו
אליהו בהר הכרמל שהקריב בחוץ וכמו אלישע במלחמת מואב
שציוה לחרות עצים, אלא היינו טעמא כמו שכתב הרמב"ם
(בהקדמה לפי המשניות) דבהוראת שעה יכול הנביא לשנות מד"ת,
ואינו בכלל של אין נביא רשאי לשנות.

ומעתה את"ל דמקרא מגילה שלמדו מקו"ד הוא רק לשעת
הנס, א"כ מה הוצרכו לקו"ד, הלא רשאים היו להוסיף על ד"ת
לשעה אם אין קובעים על הכלל לדורות. ובהכרח דהקו"ד היה
על קריאת המגילה לדורות כל שנה ושנה. וכדברי רבינו.
[ולמעשה קעין דברים הללו כבר נמצאו גם בכתבי רבינו, בדרשות א עמ' רה.
ד"ה והימים].

תמיהת האחרונים: הלא בחנוכה לא היה כלל ממות לחיים,
וא"כ ליכא כלל קו"ד?

איברא, דכמה אחרונים נתקשו תמיהה גדולה בדברי רבינו
(עי' ליקוטי הערות רגל אות כח, וגליוני מהר"י שם), דאין כתב ללמוד
מדברי הגמ' גבי מגילה אף לענין חנוכה, הרי הקו"ד שדרשו
בגמ' הוא השתא משעבוד לגאולה בענין לשיר, כש"כ ממות
לחיים, ובשלמא במגילה היה גזירת כליה ונצלו ממות לחיים,
אך בחנוכה הלא לא היתה הגזירה כלל להשמידם, אלא לבטל
דתם. וכדברי הלבוש הידועים דמפני כך באמת לא תיקנו
בחנוכה משתה ושמחה (עי' ס"ז תר"ע סק"ג).

אלא דלא על רבינו תלונת האחרונים, דכן הוא להדיא בריטב"א
שם כדברי רבינו, דמאותו קו"ד שאמרו בגמ' 'לפי' אף לענין
חנוכה! וז"ל שם על דברי הגמ' קו"ד השתא ממות לחיים כו':
"ורבנן דתקון בתר הכי נר חנוכה, דסמך נמי אהאי טעמא".
ומבואר מזה שיש ללמוד משם אף לענין חנוכה (ועי' מה שאסיק
שם ליקוטי הערות ועי' שפע חיים חידושים ופולפולים לחנוכה סי' צט).

ואתפלל כדת

עדברי נאוי הדורות הצלפלים בתורת רבינו

תולדותיו

פרקי חיי של רבינו זי"א

חיי ומשפחתו - בגידול צאצאיו (יא)

אך כפי הנראה, לבסוף לא הופיע רעק"א לשמחת הנישואין, שכן במכתב לבנו הגאון רבי שלמה איגר ביום י"ד אייר תקפ"ט (ש"ת וחידושי רעק"א ירושלים תש"ז, סימן טו), הוא כותב לו בין השאר: **"חתני הנעלה"** [החת"ס] **הגביל זמן נשואי בתו הינדל תחי' אחר שבעות, ורוצים להיות בשמחתכם שם. אבל בעונותי הרבים עדיין לא זכיתי לזה, ואודה לה' על טוב השמעה"**. ובקשתו מרבי שלמה שכנראה כן השתתף בשמחת הנישואין: **"וזכירו אותי במסיבת העדה בשמחתכם לברכני, כי יקר אצלי להתברך מפי הציבור העונה אמן"**. ומסיים עלה: **"גם אנחנו נשמח ביום ההוא ולהזכיר אתכם עם כל שאר ביתכם"**.

מצבת הג"ר דוד צבי עהרנפעלד

רבי דוד צבי על שולחן רבינו אחר חתונתו

לאחר נישואיו נשאר רבי דוד צבי לגור בפרעשבורג, ולא זזה ידו מיד חותנו ורבו הקדוש, שהאציל עליו מאור תורתו, ואף ביקשו לפעמים לערוך תשובות בשמו. זאת גם שמזכירו החת"ס הרבה פעמים בתשובותיו ובחידושי (ע"י שו"ת או"ח קעד י"ד רמא א"ע ב' קמד קובץ תשובות סב וכן בחידושי על הש"ס ועה"ת פעמים רבים), כגון: **"ואמר חתני תלמידי התורני מה' דוד הרש..."**; **"וחתני הרב החרוץ מו"ה דוד צבי נ"י אמר..."**, וכו'.

גם כן היה רגיל לפלפל הרבה עם חותנו הגדול במשך שעות ארוכות, וכמו שמספר בנו ה'חתן סופר' זצ"ל, בהקדמה לספר חתן סופר קנינים (עמ' א):

"ועובדא ידענא אשר סיפר אאמ"ו [הג"מ רבי דוד צבי עהרנפעלד] **ז"ל כמה פעמים שהיה רגיל הרבה להכניס עם קדוש זקני (הח"ס) ז"ל בפלפולים גדולים בשולחן שאמרו עליו ד"ת, כי ה' כמה שנים אחר החתונה מאוכלי שלחן המלך, ואאמ"ו ז"ל ה' בעל פלפול גדול וחרף עצום ולא הניח לדחות עצמו בקל, פעם אחת גבר הפלפול בסעודת הלילה עד חצות, וה' פלפול גורא עד שא"מ הצדקת ת' נצטערה שראתה שאאמ"ו לא שקט מפלפול, וגם קדוש זקני ז"ל גער בו בפלפול ואפילו אב ובנו נעשו אויבים בשער, והנה אחר חצות לילה הלך אאמ"ו ז"ל לביתו ועדיין לא נח ושקט בפלפול, וכן קדוש זקני ז"ל עמד על דעת קדשו, ואחרי שעה חדא אחד חצות לילה שלח בחור א' במכתב וכתב לו "נצחני בני נצחני" והודה לו שהאמת אתו, ונתקיים ואת והב בסופה"**

כאן המקום לציין לדברי רבינו החת"ס בתשובתו למחותנו הגאון רבי מאיר פאלל זצ"ל אב"ד סעטשין (שו"ת חת"ס י"ד סי' קמג): **"ברוך שלא השבית גואל למלכים למואל ותורה מחזרת על אכסניא שלה להיות קבוע בתוך משפחתנו משפחת רם, גם כי חתנינו לוקחי בנותינו גדולים וטובים תלי"ת..."**

שידוכו של בתו בכורתו הינדל עם הג"ר דוד צבי עהרנפעלד

בפרק זה נמשיך בפרקי גידול הצאצאים ע"י רבינו ונתחיל לתאר את שמחת נישואי צאצאי רבינו, אלו אשר זכו להינשא על ידו בעודו בחיים חיותו [שנים תקפ"ט-תקצ"ז]. בראשונה נישואי בתו בכורתו מרת הינדל אשר באה בברית האירוסין עם תלמידו מוה"ר דוד צבי עהרנפעלד. תחילת התקדמותו של רבי דוד צבי אל רבינו נעוצה בשמחת נישואיו של היתום רבי עזרא שגדל אצל רבינו [כמו שסופר בפרק העבר], שבהיות רבינו בעיר סערדאהעלי לרגל נישואי רבי עזרא [בשנת תק"פ] הכיר את רד"צ, וכמוסופר ב'חוט המשולש' (עמ' קיט בהערה):

זקנינו זצ"ל בהיותו בסערדאהעלי בא לפניו בחור רך וטוב אשר למד שמה בישיבה ונכנס עמו בדברים, וראה שהבחור היניק הוא חכים טובא חרוץ ושנון וגם כבר למד הרבה וחלק ש"ע חושן המשפט ה' שגור בפיו, והיה בן גביר מפורסם, ועפ"י בקשתו הוליכו זקנינו זצ"ל עמו לפ"ב ולמד בישיבתו, ומה' יצא הדבר ונתן לו זקנינו ז"ל אח"כ את בתו הבכורה דודית הצדקת מרת הינדל זצ"ל לו לאשה, ה"ה הרב הגדול החרף מפורסם מה"ר דוד צבי עהרנפעלד זצ"ל."

רעק"א כותב על מחשבתו להשתתף בשמחת הנישואין

קשרי השידוכין התקיימו בחודש ניסן תקפ"ז, ובכתב רד"צ נמצאת הדרשה אשר דרש בשמחת התנאים בפני תלמידי הישיבה, וכן הוא כותב בפנקס חידושי: **"מה שחנני השי"ת בסוגיא דאסמכתא בנדרים כ"ז ובב"מ ס"ו, ואמרתיה בפני בני הישיבה דק"ק פרעשבורג, עם אדוני מורי ורבי המיועד להיות חותני הגאון נ"י, בשמחתו אלי גיל על כתיבת התנאים שלי, בשבת אחר פסח שנת תקפ"ז לפ"ק."**

שמחת הנישואין התקיימה כעבור שנתיים, ביום ט"ז סיון שנת תקפ"ט, כמו שהנציח רבינו בין בתרי תשובותיו (אבה"ע ד' ס' קמד) בתשובה מיום כ"ד סיון תקפ"ט: **"והייתי עודנו טרוד מאוד בטרדת שמחת מצות נישואי בתי עמב"ג שהי' שבוע העברה יום ד' בהעלותך ע"כ יהי' דברי מועטים ולחכם כמותו הקיצור יספיק"**.

הסב הדגול רבי עקיבא איגר חפץ מאד להשתתף בשמחת הנישואין, וכמו שכתב לבתו הרבנית בתקופת ימי האירוסין, ביום ג' י"ט תמוז תקפ"ח (אגרות סופרים רעק"א מכתב כ"א): **"רב שלום וברכה לכבוד ידידי חתני הגאון המפורסם האמיתי, נשיא ישראל, הצדיק כ"ב, מו"ה משה נ"י אבד"ק פ"ב יע"א, ע"ז בתי הרבנית הצנועה מ' שרל ת' וכו"ה ה"י... בתי תי, מין פאהר געהמין איזט אויך גאנץ געוויסס מיט צו וואהנין נשואי בתכם נכדי הינדל תי' אם יחיני ד' ויחזק כחי..."** [בתי תחי, בכונתי הוא להשתתף בשמחת נישואי בתכם נכדי הינדל תחי' אם יחיני ה' ויחזק כחי]

לשון קדשו

ניצוצי אור על פרישתו שביע
בלשון קדשו של רבינו זי"ע

ענין מזוזה בימין ונר חנוכה בשמאל

מזוזה ירמוז שהקב"ה שומר הבטחתו לישראל אף כשאינם עושים רצונו ורק אמונה בלבם • נר חנוכה בשמאל מורה שישמרו הבטחתם בעת צרה • כשם שהבטחת הש"ת לא מאסתים ולא נעלתים, כן קיבלו ישראל על עצמון ואהבת כל לבבך ובכל נפשך

זה ולא הראה בזה אמתתו עד בימי אסתר ונר חנוכה בשמאל (שבת כג ע"א), הנה אמרו חכמינו ז"ל (מגילה טז ע"ב) מגילה צריכה שרטוט כאמיתה של תורה, ופירשו תוספות (גיטין ו ע"ב ד"ה ארי") דהיינו מזוזה, שנקרא אמיתה של תורה שיש בה אמונת קבלת מלכות שמים, וצריך תבלין, ומה טעם תלה מגילה במזוזה.

הנה ענין מזוזה, עבדיו יושבים בפנים והוא משמרם מבחוץ (עבודה זרה י"א ע"א), הענין בזה, כשעושים רצונו הרי הקב"ה בחינת מלך יושב בפנים בדברי קדשו הארון והלוחות וכו', ומשרתיו סובבים מבחוץ בעשרים וארבעה מקומות הכהנים והלויים שומרים בבית המקדש (מדות פ"א מ"א), אמנם כשאינם עושים רצונו ח"ו ורק נשארה האמונה, וח"ו הקב"ה מבחוץ ואחר הדלת והמזוזה שמת זכרון (משנה גז ח), זה רמז שתי פרשיות שמת אמונה שבמזוזה שקבועים בחוץ על הדלת, מכל מקום הוא יתברך שמו שומר אותם, ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם וגו' אני ה' אלהיהם (ויקרא כו מד), ואמנם לא נתאמת

(תורת משה בראשית עמוד ק"פ)

עניינא דיומא

שיבתי אור עיני רבינו בחסופה זו

בגיליון הקודם גוללנו את מגיפת הכולירה שפגעה כמעט בכל העולם, ובתוכם העיר פרעשבורג, והזכרנו שגם רבינו החתם סופר עצמו חלה באותה תקופה.

היו גם גדולי עולם שחלו במחלה זו ולא החלימו רח"ל (ראה הקדמת ספר מקור מים חיים, סאדילקוב תקצ"ו, וספר תולדות שלמה - תולדות מהר"ש קלוגר, ובו כמה הספדים על גדולי הדור שנספו במגיפה בשנת תקצ"א. גם רבינו החת"ס בדרשות ט"ז אלול תקצ"א נשא דרוש הספד והזכיר שגם חכמי ישראל מתו, וכתב דאף שמתו ממחלות אחרות מ"מ הוא בא מחמת שדבר בעולם ואינו מבחין בין צדיקים לרשעים. רשימה חלקית של גדולי הדור שנפטרו באותה תקופה ראה במאמר בקובץ 'טללי נוחם' עמ' כז), אך כמו רבינו החתם סופר, היו גדולי עולם נוספים שחלו באותה תקופה, ותהילה להשם החלימו ממנו (ובהם הבני יששכר, ועוד).

הרשויות קבעו חוקים שונים בכדי למנוע את התפשטות המחלה (ראה מכתבו של רבינו החתם סופר הנדפס באגרות סופרים' אגרת י"א, מתמוז תקצ"א), בין היתר מנעו את קבורתם של המתים במגפה בבתי הקברות הרגילים, וכפועל יוצא מכך לפעמים לא נקברו המתים בכבוד הראוי להם, כפי שנראה בהמשך בלשונו של רבינו בדרשתו (תיאור הקבורה שנעשתה למתי המגיפה ראה בספר עיר תהלה - תולדות העיר בריסק, ווארשא תרמ"ה, עמ' 219). רבינו החתם סופר זי"ע עמד והזהיר שלא יתנו על לב שום דאגה, כי צער ודאגה הם ממחוללי המגיפה (ראה שו"ת חת"ס או"ח סי' ק"ב), כן קבע רבינו סדרי תפילה מיוחדים להנצל ממגיפה זו (וזאת אודות מכתב ששלח הגרש"ק לרבינו החת"ס, כמוזכר באגרות סופרים' אגרת י"ז), ידוע גם תקנות שתיקן וקבע רבינו עקיבא איגר בשנה זו כדי למנוע התפשטות המגיפה.

(המשך קורות רבינו והעיר פרעשבורג במגיפה זו, ודרשת ההודאה שנשא רבינו בסיומה, יבואו בגיליון הבא)

ריקוד בשלג במוצאי שבת חנוכה...

לא הסכים להשכיר את סוסיו למסע שכוזה, אך רבי נתן, שדמי אחיו הזועקים יקדו בליבו, ציוה לתלמידו המסור החתם סופר, להשיג עגלה בכל מחיר. ואכן לאחר טירחה מרובה מצא רבינו החתם סופר בעל עגלה נוכרי שתמורת חופן זהובים הסכים לצאת למסע בקור הנורא.

יצאו רבי נתן ותלמידו לדרך. בחוץ השתוללה סופה והקור חדר לעצמות, אך בפנים, קולו של רבי נתן לא פסק מלגרס את תלמידו בעל פה. בקיאותו המופלגת האירה את חשכת הלילה, והמילים הקדושות בכל מרחבי הש"ס והראשונים נאמרו כאילו ספר פתוח לפניו.

לאחר ארבע שעות נסיעה, לפתע, בחריקה צורמת, שקעה הכרכרה בתלולית שלג עמוקה ונעצרה. הסוסים העייפים התאמצו אך לא יכלו להמשיך בדרכם. הציע רבי נתן לעגלון הגוי שייקח סוס אחד וירכב אל הכפר הסמוך להביא סוסים נוספים לרותמם לעגלה השקועה. ובתמורה יוסיף לו על שכרו עוד חמשה זהובים. סכום גבוה למדי.

שלוש שעות ארוכות ישבו הרב ותלמידו בכרכרה התקועה, עטופים בדממת השלג האיסופי. חזר סוף סוף העגלון ועמו העזרה הנדרשת. העגלון התחיל לרתום אותם לעגלתו בסמוך לסוסים שהיו עד כה.

אך לפתע, לתדהמתו הגמורה, קפץ רבי נתן מן הכרכרה כנשון נחש. מגודל קפיצתו נפלו נעליו מרגליו, ובעודו עומד גרבייו בלבד על השלג הקפוא, החל לרקד בלהט ובשמחה עילאית, כמוה לא ראה תלמידו מעולם.

"רבי! מורי! זעק ה'חתם סופר' בחרדה, 'הקור נורא הוא, מסוכן הדבר לרבינו! ומה פשר השמחה הגדולה?'

רבי נתן הפסיק לרגע את ריקודו, ועניו ברוקת בקדושה. 'הבט וראה!' הצביע לעבר העגלון, ורבי משה הבין הכל. העגלון הגוי הביא לעזרתו שני שוורים מגדלים ולא סוסים כאשר נתבקש... 'הלא על פי תורתנו הקדושה אסור לרתום שור וסוס יחדיו!', הוסיף רבי נתן: 'מיום שעמדת על דעתי לא הזדמנה לידי מצוות 'לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו'. והנה, סיבב הקדוש ברוך הוא מסע שלם של הצלת נפשות, רק כדי לזכות אותי במצווה נדירה זו! וכי לא ארקוד ואשמח על כך?'

סיים רבי ברוך בער: 'מאותו ריקוד בליל חנוכה קפוא, בלב השלג והכפור, למדתי כי יש לשמוח בכל רגע שאפשר להימנע מעבירה נדירה... בביתי מעולם לא נזדמן לי לקיים כל כך בהידור 'ולא תתורו אחרי לבבכם - זו עבודה זרה'. והנה נתן לי השת"ת הזמנות לקיימו בהידור מידי יום בימוה, האין לא אשמח וארקוד...'

(מקור: גוף העובד של מהר"א עם החת"ס מסופר בחוט המשולש מהדור"ח עמ' ק"ו. והוספה עם רבי ברוך בער, מספר 'מריבצי תורה ומוסר', ח"ב עמוד ק"א.)

הליכות והנהגות לימי החנוכה (ב)

אבל בברכת שהחיינו

ביום ראשון של חנוכה מברך שהחיינו בהדלקת הנרות בביתו ואפילו מי שהוא בתוך ימי אבלות רח"ל (הגה"ה שו"ע סי' תרע"א ע"ל ס"ו סק"ט).

ברכת 'שעשה ניסים לאבותינו' לגר צדק

גר צדק מברך גם הוא ברכת 'שעשה ניסים לאבותינו' (דרשות חת"ס ח"א דף ס"ו טור ג' ד"ה הרמב"ם, וכ"פ המשנ"ב סי' תרע"ה סק"ד. אך עי' קיצושי"ע סי' קל"ט סי"ב משכב"ז).

מנהג המשחק בדריידעל ("טרענדל")

רבינו היה מקיים מנהגו של ישראל לשחק באחד מלילות החנוכה בדריידעל - סביבון (שהיה נקרא בשפת המקום 'טרענדל') של כסף שהיה לו ברשותו (אלף כתב אות שצ"ל. יש לציין כי הדריידעל שהיה ביד רבינו היה לו כמין דלת, וחלול היה מבפנים, מונות הדריידעל נדפסה בסוף ספר חוט המשולש החדש, מהדור"ח, וכן היה נוהג רבינו להוליכו עמו בימי החנוכה לבית דין (ואצורת הסופר ק"י"ב בשם בעל חשב האפוד).

תפילות ימי החנוכה

נוסח "על הניסים"

בתפילת "על הניסים", נראה שהיה אומר "ואחר כך" באו בנך... ולא ואחר כך" באו בנך (מנהגים להגר"מ סופר, ע"פ דרשות חת"ס דף ס"ד ע"ב ד"ה ובמדרש).

טעו בקריאת התורה בראש חודש טבת

טעו בקריאת התורה בראש חודש טבת, והתחילו לקרוא פרשת הנשיאים כאשר ימי החנוכה, צריך להפסיק ולקרוא של ראש חודש (הגה"ה שו"ע ח"א סי' ק"מ על מג"א סק"ד, והוא כדעת הרמ"א סוף סי' תרפ"ד).

אמירת "מזמור שיר חנוכה הבית"

לאחר תפילת שחרית, נהגו לומר "מזמור שיר חנוכה הבית לדוד" (חתן סופר על שו"ע א"ח, שער הקרבנות והכפרה, עמוד כ').

אמירת הלל, ודינו בבית האבל

אומרים הלל בציבור בימי החנוכה גם בבית האבל (הגהותיו לא"ח סי' קל"א על מג"א סק"ג). ואפשר דאמירת הלל בימי החנוכה הוא ק"ו מדאורייתא (סי' רל"ג ד"ה וכבר הארכתי, אך עי' בליקוטי הערות על שו"ת חת"ס א"ח סי' קס"א אות ה').

דין אבל בתפילה

לא היה מניח לאבל להתפלל לפני חתיבה ביומיו וחנוכה, ואפילו לא בתפילת שחרית שקודם ההלל (שו"ת מהר"ם שיק א"ח סי' קפ"ג ד"ה וראיתי, ועי' בשו"ת יד סופר סי' ל"ז אות ג' שהביא מאביו בעל ההתעוררות תשובה שגם רבינו הכתב סופר ז"ל הקפיד על זה אפילו בתפילת מנחה ומעריב).

נרות חנוכה בבית הכנסת

הדלקה בבית המדרש

בבית מדרשו של רבינו נהגו להדליק נרות חנוכה שבבית המדרש בשמן זית, אך בשאר בתי הכנסיות שבפרעשבורג הדליקו בנרות

שעוה (אלף כתב אות שצ"ל, וכבר הזכיר רבינו בשו"ת א"ח סי' קפ"ו שרוב בתי הכנסיות מדליקין בנרות שעוה), והמנהג בבית מדרשו של רבינו, שכיבדו את המכובדים להקליד הנרות, אך רבינו עצמו נמנע ולא הדליק בעצמו (שו"ת מהר"ם שיק י"ד סי' שצ"ד, ובטעם הדבר ראה שו"ת דברי ישראל ח"ב הערות על מנהגי חת"ס, ובקובץ אוצרות הסופר חכ"ד, מדור הערות והוספות במנהגי חת"ס אות קנ"ד), וכן נהגו בכמה מבתי הכנסיות שבפרעשבורג, לכבד כל לילה לאיש אחר להדליק המנורה (אלף כתב אות תתקכ"ז).

מקום ההדלקה בבית הכנסת

המנורה עומדת בדרום בית הכנסת, והמדליק עומד אחריו לדרום ופניו לצפון, ומתחיל מימין שהוא הנר הסמוך לארון הקודש, ושוב מוסיף והולך ומתחיל מהשמאלי ופונה לימין (שו"ת א"ח סי' קפ"ו, הובא גם במשנ"ב סי' תרע"א סקמ"ג, וע"פ משכב"ז בשו"ת שבט סופר א"ח סי' כ"ד).

הדלקה בבית המדרש בשחרית

נהגו בבתי הכנסיות של פרעשבורג להדליק נרות חנוכה גם ביום בתפילת שחרית (שו"ת משיב דברים י"ד סי' רל"ב, וע"פ בשו"ת התעוררות תשובה א"ח ח"א סי' תס"א אות ב' שכתב טעם בזה).

שבת חנוכה

ברכה על נר חנוכה בערב שבת

גם בערב שבת מברכין על הדלקת נרות חנוכה, אף שהוא מדליקים טרם זמנם, שהרי אי אפשר לשמונת ימי חנוכה מבלי שבת בנתיים, ואם כן מיד כשתקנו חשמונאים נר חנוכה, תיקנו שזמן ההדלקה בערב שבת הוא מבעוד יום, ושפיר שייך לברך בלשון "וציינו" (שו"ת ח"א סי' ז', ועי' משכ"ל פ"ז בשו"ת צור יעקב סי' קל"ו דשפיר נהגו המתפללים מנחה בער"ש אחר הדלקת נרות, דכיון דמעיקרא הכי תיקנו, לא הוי תרתי דסתרי).

סעודה שלישית בשבת חנוכה

בשבת חנוכה, ובשבת ערב חנוכה, היה מתפלל תפילת מנחה מיד לאחר סעודת הצהריים, ואכל סעודה שלישית לאחר מכן קודם שעה עשירית (לקח"ח הקדמה לח"ה ד"ה ואח"י יד, ובאוצרות הסופר ח"ד עמ' ס"ה הביאו כן גם בשם תלמי מרן בעל האורחות חיים), וזאת כדי שיוכל להדליק את נרות החנוכה מיד בצאת הכוכבים (מנהגי חת"ס להגר"מ סופר, פכ"א הערה י"ב).

סדר ההדלקה במוצאי שבת

במוצאי שבת היה מדליק נר חנוכה קודם הבדלה (חוט המשולש עמוד קמ"ה, ומנהגי חת"ס להגר"ל שילב פ"ט אות ב', והוא כדעת רמ"א סי' תרפ"א ס"ב, וכמו שכתב רבינו בהגה"ה על שו"ע שם. ועי' בספר זכרון למשה מכתב כ"ב אות ג' ובספר אלף כתב אות ש"ס, כי פ"א כשעסק רבינו בדעות הפוסקים אם להדליק קודם הבדלה או אחריו, ענה ואמר תלמידו הגר"מ כ"ץ אב"ד צהעלים זצ"ל כי 'החייט נוהג להבדיל מקודם', ורבינו שנהג להפך, נבהל כי סבר שכוונתו להקובל רבי יודא חייט זצ"ל, אך כאשר ראה התלמיד שרבינו נתבהל, הסביר מיד ואמר: 'כוונתי היתה שר' חיים חייט שאצלו דירתו הוא מבדיל תחילה'. ושחק מור...).

מיוחד לזאת חנוכה:

כל הקוטר שגייגו עד יום ראשון הבעל"ט,

יוצרו על הציון הקדוש ביום המסוגל

זאת חנוכה

733.454.678 דוד הקו

בעמדת נדריים פולין "היכל החתם סופר"

דוד האימ"ר: 6056150170@gmail.com

היכל החתם סופר

המפעל העולמי להפצת והנחלת מורשת החתם סופר

להצטרפות לקבלת הגיליון באימיל: chasamsofer3@gmail.com

